

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTERFAOL TA'LIM TURLARIDAN FOYDALANISH**Yashinova Sevinch Ilhom qizi***Qashqadaryo viloyati Qarshi shahri Iqtisodiyot va pedagogika universiteti 4-kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichida interfaol usullarni qo'llashning ahamiyati, turlari va samaradorligi tahlil qilinadi. Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.*

Kalit so'zlar: *interfaol ta'lim, boshlang'ich sinf, metodlar, dars jarayoni, faoliyatga asoslangan ta'lim*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quv markazida bolani qo'ygan holda, uni faol ishtirokchi sifatida tarbiyalashni maqsad qilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda an'anaviy usullardan ko'ra interfaol ta'lim turlarini qo'llash ularning tafakkurini, nutqini, muloqot ko'nikmalarini va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Asosiy qism

Interfaol ta'limning mohiyati

Interfaol ta'lim – bu o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida faol muloqotga asoslangan, o'quvchi bilimni mustaqil izlab topadigan va uni tahlil qilib, amalda qo'llay oladigan ta'lim shaklidir. Bu yondashuv orqali o'quvchilar bilimni tayyor holda emas, balki faoliyat davomida egallaydilar. Boshlang'ich sinflarda interfaol usullarni qo'llashning afzalliklari

Qiziqish uyg'otadi – o'quvchilar darsda ishtirok etishga intiladi;

Fikrlashni rivojlantiradi – savol-javob, munozara, muammoli vaziyatlar orqali;

Jamoaviy ishlashni o'rgatadi – guruhli ishlarda hamkorlik muhiti yaratiladi;

Ijodkorlikni oshiradi – o'yin, dramatizatsiya, loyihaviy metodlar orqali.

Boshlang'ich sinflarda interfaol ta'lim usullari turlari

1. "Aqliy hujum" (Brainstorming) -O'quvchilarga berilgan mavzu yuzasidan imkon qadar ko'proq fikr bildirish topshiriladi. Bu usul ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Masalan, "Tabiatni asrash uchun nimalar qilish mumkin?" degan savol orqali o'quvchilarning g'oyalari yig'iladi.

2. "Klaster" (tarmoqli sxema) - Asosiy tushunchani markazga yozib, unga bog'liq kichik tushunchalar "shoxlar" tarzida yoziladi. Bu usul matn ustida ishlashda yoki mavzularni umumlashtirishda juda foydali.

3. Rol o'ynash (rolly o'yinlar)-Tarixiy, axloqiy yoki ijtimoiy vaziyatlar sahnalashtiriladi. Masalan, "Do'konda muloqot" mavzusi bo'yicha o'quvchilar xaridor va sotuvchi rolini bajaradilar.

4. Insert texnikasi - O'quvchilar matnni o'qish davomida belgilash belgilaridan foydalanadilar: + (bilganim), - (qarama-qarshi fikr), ? (savol tug'ildi), ! (qiziq). Bu usul tanqidiy fikrlashni shakllantiradi.

5. Fishbone (sabab-natija) diagrammasi - Muammoli vaziyatni chuqur tahlil qilish va sabablarini aniqlash uchun ishlatiladi. Bu, ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilari bilan ishlashda foydali.

Amaliy misollar va kuzatishlar

Misol 1:

2-sinf matematika darsida "Ko'paytirish va bo'lish" mavzusi uchun guruhlarda ishlash topshirig'i beriladi. Har bir guruhga real hayotdagi masalalar (do'kondagi mahsulotlar, pul miqdorlari) asosida topshiriq beriladi. O'quvchilar mustaqil yechib, natijalarni taqqoslaydi.

Misol 2:

Ona tili darsida "Gap tuzish" mavzusida "Savol-javob zanjiri" usuli orqali o'quvchilar navbatma-navbat savol berib va unga javob qaytarib gaplar tuzadi.

Interfaol usullarning afzalliklari va kamchiliklari Afzalliklari:

O'quvchilarni faol fikrlashga undaydi;

Mustaqil qaror qabul qilishni o'rgatadi;

Muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi;

O'rganilgan bilimlarni hayotga tatbiq qilish imkonini beradi.

Kamchiliklari:

Har doim ham barcha o'quvchilar teng darajada ishtirok etmasligi mumkin;

Vaqt talab etiladi;

O'qituvchidan yuqori darajada tayyorgarlik va metodik mahorat talab etadi.

Zamonaviy ta'limda interfaol metodlar — nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va fikrlash salohiyatini oshirish uchun muhim pedagogik vositadir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi — bolaning tafakkuri, nutqi va ijtimoiy ko'nikmalari shakllanadigan eng muhim davr bo'lganligi sababli, interfaol metodlardan foydalanish bu bosqichda alohida ahamiyatga ega. So'nggi yillarda butun dunyoda ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimi ham bu global oqimdan chetda qolmayapti. 2023–2024 yillarda Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarni shaxs sifatida rivojlantirish va tanqidiy fikrlovchi avlodni tarbiyalash maqsadida interfaol va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarni joriy qilish ishlari kuchaytirildi.

Interfaol ta'lim — bu o'rgatishdan ko'ra, o'rganishni tashkil etish san'atidir. U o'quvchini bilim oluvchi emas, balki bilimni izlovchi, yaratib chiquvchi subyekt sifatida tan oladi. Hozirgi kunda interfaol ta'lim usullari quyidagicha yangi formatlarda guruhlanmoqda:

1. Muammoli ta'lim asosidagi interfaol metodlar

Bu yondashuvda o'quvchiga tayyor bilim emas, muammo beriladi. O'quvchi savollar orqali uni tahlil qiladi, muqobil yechimlar topadi. Misol: "Nega daraxtlar qishda yaproqlarini to'kadi?" – kabi savollar orqali biologik jarayonlarni aniqlash.

2. Tahliliy va refleksiv usullar Ushbu yondashuvda o'quvchilar o'z o'rganishlarini baholaydi, fikr bildiradi. Misol: "Bugun darsda men... bilib oldim", "Eng qiyin bo'lgan qism... edi" — shaklidagi yozma topshiriqlar orqali o'z fikrini shakllantirish.

3. Ko'rgazmali, vizual-interfaol metodlar. Vizual materiallar, grafikalar, diagrammalar orqali o'rgatish bolalarning ko'rish orqali idrok etish qobiliyatini oshiradi. Masalan: "Tarmoqli diagramma (klaster)", "Fishbone" – sabab-natija tahlili vositalari.

4. Integratsiyalashgan interfaol metodlar. Bunda turli fanlar integratsiyasi asosida loyihalar ishlab chiqiladi. Masalan: "Mening sog'lom hayotim" mavzusini ona tili (matn tuzish), chizmachilik (plakat), informatika (prezentatsiya) fanlari orqali o'rganish.

Har bir dars rejasida kamida bitta interfaol metod kiritilishi tavsiya etiladi.

Har oyda faoliyatga asoslangan loyiha ishlari o'tkazilishi mumkin.

O'quvchilarni "dars ishtirokchisi" emas, "dars muallifi" qilish uchun ularni fikr bildirish, savol berish, o'yin yaratish, topshiriq tuzishda jalb qilish muhim.

Xulosa o'rnida:

Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish nafaqat dars sifati, balki o'quvchilarning tafakkuri, til madaniyati, ijodiy salohiyati, jamoada ishlash qobiliyati va ijtimoiy faolligini ham rivojlantiradi.

Yangi avlod o'qituvchisi — o'rgatuvchi emas, yo'naltiruvchi, ilhomlantiruvchi va ko'makchi bo'lishi kerak. Interfaol ta'lim – bu nafaqat yangi metod, balki yangi dunyoqarashdir.

Bolada bilim olishga emas, bilim topishga ishtiyoq uyg'otish – zamonaviy ta'limning eng muhim vazifasidir. Boshlang'ich sinfda bu yondashuvni joriy qilish orqali biz faol, fikrlovchi, muammoga ijodiy yondashuvchi yosh avlodni tarbiyalaymiz.

Shuning uchun har bir o'qituvchi o'z kasbiy faoliyatida zamonaviy interfaol yondashuvlarni chuqur o'rganib, ularni ijodiy qo'llay olishi lozim.

Bu usullar o'quvchilarni bilimlarni passiv qabul qiluvchidan faol o'rganuvchi darajasiga olib chiqadi.

O'qituvchilar zamonaviy yondashuvlarni yaxshi o'zlashtirib, har bir darsni shaxsiy yondashuv bilan rejalashtirganida, ta'lim sifatining oshishi ta'minlanadi.